

Раїса Кириченко,

завсектором організації фонду іноземної літератури
відділу бібліотечних зібрань та історичних колекцій
НБУВ

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА ФРАНЦІЇ (СТОРИНКИ ІСТОРІЇ ТА ДОСВІДУ РОБОТИ)*

Окреслено віхи історичного шляху однієї зі знаменитіших книгозбірень світу, а саме Національної бібліотеки Франції, описуються особливості формування її багатих фондів, їх наповнення та зміст, процес зведення надзвичайно оригінальних приміщень. Вивчається досвід міжнародного співробітництва бібліотеки. Розглядаються переваги застосування нових технологій. Порушуються проблеми, спільні для всіх книгозбірень світу.

У Франції функціонують муніципальні, департаментські, університетські бібліотеки, вищих навчальних закладів, приватні й спеціальні. Але мають статус державних установ і перебувають під опікою Міністерства культури тільки Національна бібліотека Франції та Публічна бібліотека інформації (Національний центр мистецтва і культури Ж.Помпідю).

НБФ заснована в XIV ст. Це - найбільша книгозбірня республіки, центр її бібліотечної мережі.

У 1368 р. король Франції Карл V, Мудрий, розмістив у Луврі багату колекцію рукописів своїх предків - 917 од. Зі смертю власника розпорошилася і його збірка. За часів Людовика XI (1423-1483) та його династії бібліотека поповнилася стародавніми рукописами, першодруками. В 1522 р. її було приєднано до книгозбірні короля Франціска I і довірено Г.Бюде**. 28 грудня 1537 р. видається королівський указ: книговидавцям і книгодрукарям передавати в бібліотеку примірник своєї продукції. Тобто, йдеться про запровадження системи безкоштовного обов'язкового примірника.

* Матеріали статті зібрано під час стажування автора у НБФ за програмою, організованою Міністерством культури Франції, координованою відділом Міжнародних справ та Будинком всесвітньої культури Франції з метою створення та здійснення в майбутньому програми розвитку міжнародної мережі.

** Г.Бюде - французький гуманіст, письменник, перекладач (1468-1540), визначна постать епохи Просвітництва.

© Кириченко Раїса Степанівна, Київ, 1999

У другій половині XVI ст. книгозбірню переведено до Парижа. За Людовика XIV (1638-1715) її перевозять до Лувра. Хранитель бібліотеки Кольбер* спрямовує свої зусилля на збагачення фондів: купує літературу, сприяє даруванню книжок.

У XVII ст. в бібліотеці працюють видатні бібліотекарі Г.Ноде та Н.Клеман. Останній розробив систему книжкової класифікації, яка діє в ній і донині. Кожному з 23 розділів фонду присвоєно букву алфавіту: чотири перших - релігія; дві - право, юриспруденція; десять - історія; чотири - філософія, мистецтво; три - літературознавство.

Абат Біньон у 1720 р. створює в бібліотеці п'ять відділів: рукописів, друкованих книг, титулів та генеалогії, гравюр і естампів, медалей.

Велика французька революція залишила свій слід в історії установи. Обов'язковий примірник не одержувався нею три роки, назву Королівська замінено на Національна. Конфіскуються бібліотеки у духовенства, вельмож, знаті. Збірки вливаються в загальний фонд. Зростає інтерес до книги у широких масах. Постає проблема читацьких місць.

У 1858 р. комісія, очолювана П.Меріме**, подала звіт про діяльність Імператорської бібліо-

* Ж.Б.Кольбер (1619-1683) - відомий французький державний діяч, міністр Людовика XIV, засновник Королівської АН.

** П. Меріме (1803-1870) - французький письменник, перекладач, генеральний інспектор з історичних пам'яток при Наполеоні III.

теки. За наказом Наполеона III, архітектор А. Лабруст розробив проект її реконструкції, що й було втілено в життя.

Видання Генерального каталогу друкованих книг Національної бібліотеки припадає на 1897 р. і завдячує зусиллям головного її адміністратора Л. Деліля. Всього видано 231 том. Роботу над останнім завершено в 1981 р. Активізується політика придбання рукописів та архівів у видатних діячів Франції.

Протягом ХХ ст. бібліотека кілька разів змінювала свою структуру. Так, перед Другою світовою війною відкриваються бібліографічні, каталожні зали, читальний зал періодичних видань; у 1958 р. - рукописів Сходу. Постійно добудовуються нові приміщення. З 60-х років різко зростає інтерес до одержання вищої освіти, дедалі розгортають свою діяльність науково-дослідні інститути, відповідно збільшується кількість читачів, які потребують нових посадочних місць.

14 липня 1988 р. президент республіки Ф. Міттеран доходить висновку щодо зведення нового приміщення книгозбірні.

Асоціація бібліотек Франції спільно з Міжнародним союзом архітекторів організували конкурс на проект нової бібліотеки. Найкращим було визнано проект Д. Перро. Місцем для будівництва вибрано набережну Ф. Моріака.

У 1993 р. відбувається об'єднання Національної бібліотеки та Бібліотеки Франції в одну установу. Згідно з декретом від 3 січня 1994 р. створено Національну бібліотеку Франції. В нових приміщеннях було розміщено 10 млн. кн. од., 350 тис. од. періодики та 1 млн. аудіовізуальних документів. Читальні зали змогли одночасно прийняти 3650 відвідувачів. Протягом року НБФ обслуговує понад 3 млн. читачів. У т.зв. «нижньому саду», розрахованому на науковців, фонд розмежований за тематичними розділами.

У розпорядженні всіх читачів - 120 тис. мікрофільмів, 1 млн. 400 тис. мікрофіш, 100 тис. цифрових текстів, 950 тис. звукових документів, 67 тис. відеограм, 25 тис. документів мультимедіа, 300 тис. слайдів. Ведеться робота зі створення зведеного електронного каталогу Франції (близько 13 млн. позицій). Республіка вже має в своєму розпорядженні Національний каталог періодики (CCN), Зведений каталог університетських та найбільших установ (le Rapscatalogue), електронний варіант репертуару бібліотек - учасниць Національного каталогу періодики тощо. До цього проекту залучено програму «Ретроспективна конверсія каталогів». Підписано домовленість про партнерство з 54 муніципальними та 31 університетською бібліотекою.

НБФ виділяє дотацію на додаткове комплектування бібліотекам (23 установи - в Парижі,

Страсбурзі, Бордо, Тулузі тощо), які зобов'язані за це надавати інформацію.

У 1996 р. НБФ уклала договори про співпрацю з такими установами, як: Національний інститут демографічних досліджень, Дослідний інститут інформатики та автоматики, Управління справами атомної енергії та ін.

Одна з важливих ділянок роботи НБФ - видавнича. Друкуються наукові, бібліографічні праці. Різноманітна культурно-просвітницька діяльність.

Найбільша французька бібліотека - величезна скарбниця давніх документів. Найстарші - месопотамські циліндри (III тисячоліття до н.е.). У відділі рукописів (170 тис. од. зб.) зберігається єгипетський рукопис (2000 років до Р. Хр.) Раругус Prisse. Колекції зі Сходу (30 тис. од.) представлено ста мовами на папірусі, пергаменті, шкірі, шовку, слоновій кістці, папері. Китайські, японські, монгольські рукописи нараховують 280 тис. од. зб. Близько 120 тис. західних рукописів належать до періоду від V ст. до сьогодні. Майже тисяча рукописів - пам'ятки епохи середньовіччя. Значна доля масиву - рукописи найвідоміших французьких письменників: Д. Дідро, В. Гюго, Е. Золя, Г. Флобера, Р. Роллана, М. Пруста, Ж.-П. Сартра та ін.

Відділ естампів і репродукцій (приблизно 15 млн. од. зб.) має в своїх фондах 900 гравюр Рембранта, 800 малюнків Тулуз-Лотрека, тисячу робіт майстрів-примітивістів, чимало творів сучасних художників.

890 тис. од. зб., серед яких 600 тис. карт, 10 тис. глобусів, 3 тис. довідкових видань - це масив відділу карт та планів.

Основа відділу монет, медалей, антикваріату - королівські колекції. Тут зберігаються, прирізом: золотий екю часів Людовика IV, золота мантія Філіппа IV, корона Філіппа VI, перша монета Франції - франк, медаль Ж. Варена із зображенням Людовика XIV з одного її боку, камеї, античні вази, старовинний фарфор. Кабінет медалей, найбільший центр республіки з нумізматики, нараховує приблизно 600 тис. од. експонатів.

У музичному відділі зібрано 2 млн. нотних творів, рукописи видатних і відомих композиторів, артистів, їх архіви. Особливу гордість становлять рукописи Моцарта, Бетховена, Бізе, Гуно та ін.

Відомий колекціонер-бібліофіл О. Рондель у 1920 р. подарував державі свою колекцію з книг, рукописів, малюнків, естампів, макетів декорацій і театральних костюмів, афіш та програм спектаклів. Ця цінна збірка стала основою для створення відділу мистецтв.

Бібліотека Арсеналу включає рідкісні друко-

вані видання (1 млн. од.), рукописи (15 тис. од.), естампи (100 тис. од.), музичні твори (1 тис. од.зб.), архіви Бастилії, карти й плани (3 тис. од.зб.). З 1934 р. входить у структуру Національної бібліотеки (НБ).

Аудіовізуальні колекції почалися зі створення «Архіву слова» (1918). Лінгвісту Ф.Брюно вдалося увіковічнити голоси С.Сореля, Сари Бернар, Г.Апполінера. Через десять років Архів стає Музеєм слова та тексту. В 1938 р. створено національну фонотеку. В 1977 р. її приєднують до НБ і надалі вона функціонує як відділ фонотеки та аудіовізуальних засобів.

Відділ друкованих видань нараховує понад

10 млн. видань (найдавніших - 200 тис.), відділ періодичних видань щоденно отримує 7 тис. номерів вітчизняних газет і журналів.

Міжнародний книгообмін становить 25% зарубіжних надходжень. У комплектуванні НБУВ книгообмін з Францією займає важливе місце.

Національна бібліотека країни достойно готується зустріти нове тисячоліття. Досвід її роботи, своєрідна організація структури, постановка наукової та видавничої діяльності, архітектурне рішення приміщень достойні прискіпливого, детального аналізу та вивчення, що, сподіваємося, і стане темою досліджень деяких наших вітчизняних бібліотекознавців.

1. Histoire des bibliothèques françaises. - Paris, 1989. - Т.1. - P.312.
2. Histoires de bibliothèques. - Paris, 1992. - P.19.
3. Histoire des bibliothèques françaises. - Paris, 1991. - Т.3. - P.71.
4. Histoires de bibliothèques. - Paris, 1992. - P. 51.
5. Histoire des bibliothèques françaises. - Paris, 1992. -Т.4. - P.371.
6. Bibliothèque Nationale de France. Le cité Tolbiac. - Paris, 1994. - P.23.
7. Bibliothèque Nationale. - Paris, 1992. - P.13.
8. Bulletin des bibliothèques de France (BBF). - 1997. - Vol.42. - №3. - P.55.
9. Guide pratique de la Bibliothèque Nationale. - Paris, 1989. - P.40.
10. Bibliothèque Nationale. - Paris, 1992. - P.15.
11. BBF. - 1997. - Vol. 42. - №3. - P.9.
12. Vademecum culturel juridique. - Paris, 1993. - P.47.
13. Journal officiel de la République française. - Paris, 1994. - №1. - P.62.
14. Centre technique de Marne la Vallée. - Paris, 1995.
15. BBF. - 1998. - Vol. 43. - №6. - P.26.

Коротко

Александрійська бібліотека невдовзі прийме читачів

Майже готова до введення в експлуатацію грандіозна одинадцятиповерхова споруда, загальною площею 80 тис. кв. м, нової Александрійської бібліотеки. За формою комплекс нагадує сонце, що сходить, на стінах викарбувано алфавіти всіх мов світу. Вартість проєкту - 190 млн. дол. Його реалізація здійснюється коштом ЮНЕСКО та урядів багатьох держав. 65 млн. дол. виділили Ірак, Саудівська Аравія, Об'єднані Арабські Емірати.

Бібліотека замислена як величезний фундаментальний науковий комплекс, в якому зберігатимуться вісім млн. книжок, 50 тис. слайдів, аудіо- та відеокасет, лазерних дисків. Діятиме планетарій, для урочистостей та творчих заходів передбачено комфортабельний конференц-зал на 3500 місць. У читальному залі одночасно зможуть працювати 2500 відвідувачів.

400 тис. книжок - це стартовий фонд бібліотеки, який накопичується вже протягом 10 років. Дарувальники - різні бібліотеки, установи, приватні особи. Колись у стародавній бібліотеці Птолемея (323 р. до н.е. - 304 р. до н.е.) нараховувалося близько 500 тис. свитків. Вони звозилися, купувалися, переписувалися. Від потужності бібліотеки залежала могутність держави, її слава, її блиск. Це розумів розважливий Птоломея і представники його династії. В IV ст. н.е. гордість стародавньої держави було зруйновано.

Нині людство мудрішає, відновлюючи втрачені духовні надбання, духовні скарбниці.